10/09/2019

Το θαύμα της Μεγαλόχαρης στον Ορχομενό

/ Ορθόδοξες Προβολές

Η Σύναξη της Παναγίας της Σκριπούς στον Ορχομενό τιμάται από την εκκλησία μας στις 10 Σεπτεμβρίου.

Στις 8 Σεπτέμβρη του 1943 μ.Χ. οι Ιταλοί συνθηκολόγησαν και στην αρχή αρνήθηκαν να παραδώσουν τον οπλισμό τους στους συμμάχους τους Γερμανούς. Τότε η περιφερειακή οργάνωση του Ε.Α.Μ. Ορχομενού θεώρησε ότι μπορούσε να επωφεληθεί και να παραλάβει αυτή τον ιταλικό οπλισμό. Γι’ αυτό παρακίνησε τους οπλισμένους και μη Ορχομενίους να κινηθούν προς τη Λειβαδιά. Οι Γερμανοί όμως κύκλωσαν και αφόπλισαν τους Ιταλούς κι όταν έμαθαν για τις προθέσεις των Ορχομένιων έστειλαν εναντίον τους την άλλη μέρα, 9 Σεπτέμβρη, απόσπασμα με τεθωρακισμένα. Οι Ορχόμενιοι, που είχαν φτάσει στο μεταξύ στο σταυροδρόμι του Άγιου Ανδρέα, ανέτοιμοι και αδιοργάνωτοι καθώς ήσαν, σκόρπισαν στη γύρω περιοχή με κατεύθυνση οι περισσότεροι τον απόμερο Διόνυσο. Οι Γερμανοί όμως συνέχισαν την καταδίωξη με σκοπό να επιβάλλουν αντίποινα στον Ορχομενό, όπως ήταν η συνηθισμένη τακτική τους.

Τη νύχτα της 9ης προς τη 10η Σεπτεμβρίου 1943 μ.Χ. λίγα μέτρα πιο κάτω από την εκκλησία της Παναγίας, τα γερμανικά τανκς ακινητοποιήθηκαν χωρίς να

υπάρχει κανείς φανερός λόγος. Όπως εξιστόρησε ο επικεφαλής του γερμανικού αποσπάσματος Χόφμαν, η μορφή της Παναγίας φανερώθηκε στο νυχτερινό ουρανό.

Μετά το τέλος του πολέμου ο επικεφαλής επέστρεψε προσκυνητής στην Παναγία της Σκριπούς, χαρίζοντας στο ναό μια εικόνα με την αναπαράσταση του οράματός του. Από τότε σχεδόν κάθε χρόνο επεστρέφει στο ναό για να προσκυνήσει στις 10 Σεπτεμβρίου. Για το λόγο αυτό η Παναγία της Σκριπούς, εκτός των άλλων ημερομηνιών, γιορτάζει και στις 10 Σεπτεμβρίου με λιτανεία και μεταφορά της εικόνας, στον τόπο που ακινητοποιήθηκαν τα τανκς.

Η Μονή και ο ναός

Η Μονή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου ή Μονή της «Παναγίας Σκριπούς» βρίσκεται στην ομώνυμη περιοχή – σημερινός Αθάμας – στον Ορχομενό της Βοιωτίας, απέναντι από τον αρχαιολογικό χώρο της πόλης και την αρχαία Ακρόπολη του Ορχομενού. Στην ευρύτερη περιοχή ο περιηγητής Παυσανίας (9, 38, 1) μνημονεύει δύο ιερά των Χαρίτων και του Διονύσου, τα οποία δεν έχουν μέχρι σήμερα βρεθεί, αλλά πρέπει κατά πάσαν πιθανότητα να βρίσκονταν στη θέση όπου το 874 μ.Χ. χτίστηκε η Μονή της Παναγίας Σκριπούς. Αυτό άλλωστε μαρτυρούν οι ανασκαφικές εργασίες που απεκάλυψαν εξωτερικά – στον περίβολο του ναού – ένα κτίσμα μυκηναϊκής περιόδου. Επίσης στο εσωτερικό του ναού απεκάλυψαν την ύπαρξη παλαιοχριστιανικού ψηφιδωτού.

Η Μονή της Παναγίας Σκριπούς είναι κτίσμα του 9ου αιώνα μ.Χ. και από το αρχικό συνολικό συγκρότημα σήμερα σώζεται μόνον το Καθολικό, αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου, αλλά και στους αποστόλους Πέτρο και Παύλο, όπως άλλωστε αποδεικνύει το τρισυπόστατο Ιερό Βήμα. Πράγματι, τα δύο ανατολικά πλάγια κλίτη δεν λειτουργούν ως πρόθεση και διακονικό, αλλά σύμφωνα με τις επιγραφές ως παρεκκλήσια των Αγίων Πέτρου και Παύλου «ων Ρώμης βώλαξ ιερήν κόνιν αμφικαλύπτει», κατά το χαραγμένο εκεί εξαιρετικό επίγραμμα.

Ο ναός της Παναγίας Σκριπού της Βοιωτίας, αποτελεί το πιο σημαντικό μνημείο από τη σειρά εκκλησιών του τύπου «σταυροειδούς μεταβατικού» στον ελλαδικό χώρο και είναι το μεγαλύτερο και πολυτελέστερο γνωστό μνημείο της εποχής, έξω από την Κωνσταντινούπολη. Η μοναστηριακή αυτή εκκλησία ξεχωρίζει για το μέγεθος (22,30 ? 18,60 μέτρα), χωρίς τον νάρθηκα, για την πλούσια μαρμάρινη διακόσμηση και τέλος για τις ιστορικές πληροφορίες που παρέχουν 4 επιγραφές με μνημειακή έκφραση. Από αυτές μαθαίνουμε ότι ο ιδρυτής του ναού είναι ο Λέων «βασιλικός Πρωτοσπαθάριος, και επί των οικιακών», δηλαδή αρχηγός των σπαθαρίων — της ανακτορικής φρουράς — στο Ιερό Παλάτιον στην Κωνσταντινούπολη. Ο Λέων ήταν ο ιδιοκτήτης της περιοχής «χώρον επικρατέων

τε παλαιοτάτου Ορχομένοιο» και πως έχτισε την εκκλησία το 873/874 μ.Χ. Πράγματι, όσον αφορά τη χρονολογία κτίσεως είμαστε απόλυτα βέβαιοι, επειδή μια γραπτή επιγραφή, που είναι ενσωματωμένη στο εξωτερικό της αψίδας του ιερού, αναγράφει τόσο τη χρονολογία κατασκευής του καθολικού, το 874 μ.Χ., όσο και τον χορηγό-κτήτορα της Μονής, τον Λέοντα.

Δεν γνωρίζουμε με βεβαιότητα από που προέρχεται η περίεργη ονομασία Σκριπού για τη Μονή, που σημειωτέον είναι το αρχαιότερο Βυζαντινό μνημείο της Βοιωτίας και ένα από τα σπουδαιότερα της Ελλάδας. Η εκκλησία πάντως εξωτερικά είναι γεμάτη από επιγραφές και πιθανότατα σ’ αυτές τις εντοιχισμένες επιγραφές να οφείλεται το όνομα Σκριπού, από το λατινικό scriptus, που σημαίνει επιγραφή (inscription). Ο ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου είναι εγγεγραμμένος σταυροειδής με τρούλο, με προεξέχουσες τις κεραίες του σταυρού και στενό νάρθηκα δυτικά. Στην τοιχοδομία του έχει χρησιμοποιηθεί άφθονο έτοιμο αρχαίο υλικό (όπως συμβαίνει σε πολλούς χριστιανικούς ναούς της εποχής) το οποίο προέρχεται από τον κοντινό αρχαιολογικό χώρο της ιστορικής πόλης του Ορχομενού. Έτσι, έχουν χρησιμοποιηθεί σπόνδυλοι κιόνων, πελεκημένα αγκωνάρια, ακόμη και επιτύμβιες στήλες που δημιουργούν απροσδόκητα κοσμήματα και αποχρώσεις στους μεγάλους επίπεδους τοίχους.

Το μνημείο αυτό είναι προσπάθεια μετάβασης από την παλαιοχριστιανική Βασιλική (Αρχιτεκτονική) στον Βυζαντινό ρυθμό. Ο ναός διασώζει θαυμάσια παλαιοχριστιανικά γλυπτά, σπάνιες επιγραφές της χριστιανικής, αλλά και της προχριστιανικής περιόδου, που χρησιμοποιήθηκαν ως οικοδομικό υλικό. Πιθανότατα ο ναός να σχεδιάστηκε ως ταφικό μνημείο του χορηγού του (μολονότι αυτό δεν συνηθιζόταν στη Βυζαντινή Ελλάδα) και ίσως το κατακόρυφο ηλιακό ρολόι που κοσμεί τον ναό να είναι ένα είδος αναφοράς στην αιώνια ζωή. Ούτως ή άλλως ο κτήτορας του ναού θέλησε το κτίσμα αυτό να έχει: «τερπνόν αποστίλβον περικαλλέα πάντοθεν αίγλην». Ο γλυπτικός διάκοσμος του καθολικού της Μονής είναι πλούσιος στις εσωτερικές και εξωτερικές του επιφάνειες, πολλά γλυπτά μέλη όμως (από αρχαίους ναούς ή και από πρωτοχριστιανικό νεκροταφείο) είναι ενσωματωμένα και στα μεταγενέστερα κελιά, νότια του καθολικού και στο πρόπυλο δυτικά, ενώ άλλα βρίσκονται στις αποθήκες. Τα παλαιότερα κελιά της Μονής βρίσκονται δυτικά από τα νεότερα, σε ένα κτίριο που αποτελείται από πέντε διαδοχικούς κεραμοσκεπείς χώρους.

Σύμφωνα με τις αρχαιολογικές έρευνες οι παλαιότερες από τις τοιχογραφίες που κοσμούν τον ναό είναι του 12ου αιώνα μ.Χ. Από το 1930 μ.Χ. εκτελούνται εργασίες αναστήλωσης, όπως και εργασίες για τη συντήρηση και καθαρισμό των τοιχογραφιών, ενώ το 1939 μ.Χ. κτίστηκε (σε σχέδια του Υπουργείου Πολιτισμού)

και το κωδωνοστάσιο του ναού, που βρίσκεται βορειοδυτικά στον χώρο της μονής.

Το ιστορικό αυτό μνημείο εντάχθηκε στο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994-1999 μ.Χ., στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Στερεάς Ελλάδας. Και ενώ ολοκληρωνόταν η αποκάλυψη και η συντήρηση των τοιχογραφιών των ιερών, καθώς και η στερέωση και ο καθαρισμός των γλυπτών του νάρθηκα, ο ναός υπέστη εμπρησμό. Από τη φωτιά προκλήθηκαν σοβαρές ζημιές, ωστόσο σε μια πρώτη φάση συντελέστηκε με αμμοβολή ο καθαρισμός του εσωτερικού ναού από την καπνιά, ενώ τώρα αναμένεται η έναρξη των εργασιών της δεύτερης φάσεως για την αποκατάσταση των καμένων παραθυρόφυλλων και των τοιχογραφιών του νάρθηκα.

Η Παναγία Σκριπού για πολλά χρόνια λειτούργησε ως ανδρικό μοναστήρι, ενώ τα τελευταία χρόνια λειτουργεί ως ενοριακός ναός. Ως το 1821 μ.Χ. διατηρούσε 60 καλογέρους, που διαλύθηκαν το 1926 μ.Χ. μετά την απαλλοτρίωση των κτημάτων του μοναστηριού. Πανηγυρίζει στις 15 Αυγούστου, γιορτή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στις 23 Αυγούστου, απόδοση της εορτής της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, αλλά και στις 10 Σεπτεμβρίου, ημέρα κατά την οποία, το έτος 1943 μ.Χ., ο Ορχομενός και οι κάτοικοί του σώθηκαν με θαύμα της Παναγίας από τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής που ήθελαν να κάψουν την πόλη και να σκοτώσουν τους κατοίκους της.